

Oktatás

A közoktatás átmeneti törvénye

A vakáció után néhány szót – talán – érdemes vesztegetni a szavazás előtti hónapok eseményeire. A parlamenti vita előtt, jól tudott, többször is elhangzott, hogy hatpárti szakértői tárgyalásokon kell megoldást keresni a törvény körüli vitákra. Csak megegyezéssel lehet kialakítani egy olyan törvényt, amely alapvető változások nélkül, hosszú időre biztos keretet ad, eligazodást nyújt tanárnak, szülőnek, tehát az ország valamennyi, oktatásban érdekelt polgárának. Nem így történt, a parlamenti erőre támaszkodva adta válaszát a kormány, mondván: még 93 nyarán kell elfogadni, hogy szeptemberre az új rend szerint kezdődhessen az élet. Miközben nincsenek meg a végrehajtást szabályozó rendeletek, helyettük nyugtató szavakat hallhatunk: a törvényt fokozatosan kell végrehajtani. Nem most szeptemberben, tehát ami miatt a parlamentnek sürgősséggel kellett tárgyalnia. Azoknak volt tehát igazuk, akik néni oktatási, hanem presztízstörvényről beszéltek.

Mindezek után már egyre szélesebb körben válik nyilvánvalóvá, hogy a Közoktatási törvény sorsa valójában nem a nyári parlamenti szavazással, hanem a választásokkal dől el. A pedagógusok többsége ki fogja várni az új kormány megalakulását. Az új kormány milyensége, döntései, vagy azok elmaradása fogja mélyen meghatározni a pedagógusok mindennapjait az iskolában, s nem ez a törvény.

Most pedig, arra a nehéz feladatra kell kímém az olvasót, hogy a közoktatásról szóló törvényt egyfelől olyan dokumentumnak tekintse, amelyben rögzítetteket valamennyiünknek követni kell, másfelől pedig egy folyamat végeredményének, amely valóságos emberek pontosan megnevezhető csoportjának akarát tükrözi, azokét, akik elkészítették és azokét, akik elfogadták. Ez egy olyan dokumentum, ami nem csak azt mutatja, hogy a pedagógusokról milyen általános kép él a törvényalkotókban, hanem azt is, hogy milyenné szeretnék formálni az országot: a társadalmi különbségeket inkább enyhítenék, vagy éppen ellenkezőleg – akár semmittevésével is növelnék, a világnézetek harci terepének szánják-e az iskolát, vagy sem.

Pedagógusok és a közoktatási törvény

A csak tanítással eltöltendő munkanapok száma megnövekedett: 190 nap lett A tanév tehát mostantól 190 napnál annyiival lesz hosszabb, ahány nem tanításra fordítható munkanap, ünnepek, tanulmányi kirándulás stb. rakódik rá. (Eddig a tanítás nélküli munkanapokkal együtt 175-180 napot tett ki egy tanév.)

Azzal a következménnyel is számolhatunk, hogy az oktatási szolgáltatás színvonala a mostani és a leendő nagyszámú nyolc osztályosnál alacsonyabb évfolyamú általános iskolában az átlagnál csak szerényebb lehet. Ugyanis a törvényt megszavazók szerint helyénvaló, hogy a választható órák száma attól függjön, hogy az adott iskolának hány évfolyama van. Egy olyan általános iskola például, amelyik csak az első hat általános iskolai osztállyal működik, kevesebb fakultatív órát tarthat, mint bármelyik 12 évfolyamos iskola a maga első hat osztályában (52.4.). Ez az eltérő lehetőség márpedig az iskola felszereltségében, elismertségében, finanszírozásban erősen fog mutatkozni. E tény

természetesen az egyik pedagógusnak előnyösebb, a másiknak hátrányosabb körülményeket teremt, s ezen túl a nem teljes 8 évfolyamos általános iskola diákjai kevesebbet tanulhatnak, mint szerencsésebb társaik. Hol lesznek a rosszabb helyzetű iskolák? A kisebb településeken, a szegényebb vidékeken, ott, ahol ma is az átlagnál alacsonyabb iskolázottság.

Ma még felbecsülhetetlen számú pedagógus munkáját fogja érinteni az iskolarendszer reformja, több okból is. Ha a szakképző intézményekben időben valóban elválasztják egymástól az általános és a szakképzést ez év szeptemberétől (124.6.b.,c.) olyképpen, hogy első két évben csak általános képzés folyjék, akkor a még jobbra éretlen 16 éveseknek kell ugyanazt tanítani, amit eddig az érettségi előtt álló 18 éveseknek a szakközépiskolákban. E feladat megoldása a pedagógusokra hárul.

Az átmenet két esztendeje természetesen mélyen érinti a szakmai tárgyakat tanító tanárok foglalkoztatását is, elsősorban a szakmunkásképzőkben, ahol máskülönben a megnövekedett általános képzés teljesítéséhez kellő számú tanterem sem áll rendelkezésre; hiszen abban az épületben, ahol eddig váltakozva folyt a műhelyekben és a tantermekben a gyakorlati és az elméleti oktatás, most csak általános képzés folyhat. De hol? A tanműhelyekben?

E problémán aligha sikerül túljutni, időközben ismét tudatosulni fog az eddig is közismert, de elhallgatott tény: a szakmunkásképző tanulók inkább a gyakorlati oktatáshoz kötődnek és nem a közismereti tárgyakhoz. A bukásokban és a kimaradásokban közismereti tárgyakhoz való gyenge kötődés is szerepet játszik. Mit fognak kezdeni a pedagógusok ezzel a helyzettel? Növekedni fog a kimaradónak, bukottak aránya, vagy engednek a színvonalból? (Nem lennék meglepve, ha a magas arányt a tanterem hiányával indokolnák.)

Az általános iskolára épülő 9-10. osztály megindítása igen erősen átalakítja pedagógusok lehetőségeit és státusát. Ha a diák az általános iskolában tovább marad, az ugyan jó, mert munkát ad az itt tanító pedagógusnak, de rossz a középfokon dolgozó kollegáknak. Belátható, hogy amilyen mértékben létrejönnek az ilyen általános iskolai osztályok, hasonló ütemben ürülnek ki a középfokú intézmények, és természetesen ennek megfelelően tűnik el a tantestületek fenntartásának oka is.

Arról nem is kell bővebben beszélnem e lap olvasóinak, hogy a 9. és 10. osztályba milyen tanulók fognak járni, ha „a jobbak” nem itt, hanem a 8, 6, 4 osztályos gimnáziumban, szakközépiskolában fognak tovább tanulni. Önök jobban tudják nálam, hogy kik fognak a maradék iskolájában tartózkodni. Biztosan jelentős munkát adnak a szociális munkásoknak, a gyermek- és ifjúságvédelemnek, és állandósuló krízist okoznak az iskola környezetében.

Mit akarnak a törvényalkotók?

Meglehet, kisebbségben maradok, de nem értek egyet egy olyan iskolaszervezetet kiépítő politikával, amelyik a szelekciót a mindennapi gyakorlatnál korábbi időszakra helyezi, amelyik a társadalmi különbségeket a közoktatás első nyolc osztályába iskolák között, és nem egy iskolán belül akarja leképezni. Nem értek egyet azzal, hogy minden nagyobb társadalmi csoportnak legyen meg a maga iskolája, a parasztnak és a városi szegénynek az elemi iskola, az uraknak pedig a nyolc osztályos gimnázium.

Az önkormányzati-állami iskolák világnézeti semlegességével, békéjével szemben a törvényhozó a világnézetek küzdelmét, konfliktusait teszi lehetővé. Az államnak örködnie kell a közösségi iskolák világnézeti semlegessége és békéje fölött, és ezzel együtt támogatnia kell a világnézeti szempontból elkötelezett oktatást.

A törvényalkotók a közoktatást nem közszolgáltatásnak, hanem egyfajta steril, nehezen megfogható „funkciónak” tekintik, ezért nem látnak különbséget a kötelező közösségi

feladatok teljesítése és az önként vállalt, magán tevékenység között. Megteszik az első lépéseket a magánszféra társadalmisítása felé azzal, hogy nem tesznek különbséget a magán- és a közsféra között.

Az az ideális kép él a törvény előterjesztői előtt, hogy az oktatás tartalmi kérdései, a nevelés hordozta értékek a minisztériumra, a tanügyigazgatásra, TOK-ra, (értsd: a kormányzó pártra), valamint az oktatás-nevelési intézményekre tartoznak. Ez a központosítás lényegi oka. A fenntartók dolga csupán az iskola költségeinek fedezésére korlátozódik. Nem tudom elfogadni az iskola testének és szellemének elválasztását. Nem, mert az állami ideológiai befolyásolás intézményes lehetőségei megteremtődnek, és ezzel együtt megszűnik a helyi társadalom érdemi kötődése az iskolához.

Az kerül ki a fenntartó önkormányzatok köréből, amiért az a közösségi iskola van.

Végül pedig a törvény egy víziót kíván szabályozni és nem a jelent; közoktatási expanziót indít gazdasági recesszióban, és nem tesz különbséget az oktatáspolitikai és az ugyancsak megkülönböztetett fontosságú, de mégiscsak az előbbi részét alkotó pedagóguspolitika között.

Mi várható?

A törvény sorsát, mint említettem a következő választás dönti el. Biztos vagyok benne, hogy ma, mértékadó párt nem fog új törvénycsomaggal előállni, mert mihamarabb véget kell vetni a politikai csatározásoknak, hogy az időt, az erőt és az egyre szűkülő pénzforrásokat az oktatás minőségének emelésére lehessen fordítani. Éppen ezért a kormányalakítással és a művelődési tárcával komolyan számoló pártok még a választások előtt részleteiben kidolgozzák a maguk törvénymódosító javaslatait; de ha ezt mégsem teszik, a legelső módosítás a bevezetés idejét fogja érinteni.

Sáska Géza